A close-up photograph of a person's hand holding a small, silver fish. The hand is positioned palm-up, and the fish is held vertically between the thumb and index finger. The background is a blurred natural setting with green and brown foliage.

ZRÓWNOWAŻONE, STABILNE I BEZPIECZNE RYBOŁÓWSTWO

CZERWIEC 2020

Jak zarządzanie rybołówstwem
wpływa na stabilność
oraz bezpieczeństwo krajów
i co musimy z tym zrobić

Tekst: dr Antonia Leroy (WWF European Policy Office).
Współpraca: Selim Azzi, Ludovic Frère Escoffier i dr Rita Sahyoun (WWF Francja).

Opracowanie graficzne: Elsa Godet

W przygotowaniu publikacji pomogli Alex Cornet, dr Anne-Cécile Dragon, Katrin Vilhelm Poulsen, dr Samantha Burgess, Larissa Milo-Dale (WWF European Policy Office), Raul Garcia (WWF Hiszpania), Nolwenn Cozannet (WWF Gwajana Francuska), Catherine Zucco i Stella Nemecky (WWF Niemcy). Dziękujemy za ich cenne komentarze.

Znaki WWF® i World Wide Fund for Nature® oraz symbol pandy wielkiej ©1986 są własnością WWF-World Wide Fund For Nature (poprzednio World Wildlife Fund). Wszelkie prawa zastrzeżone.

Publikacja:

WWF Francja
35-37 rue Baudin
93310 Le Pré-Saint-Gervais

WWF European Policy Office
Rue du Commerce 123
1000 Bruksela

Fotografia na przedniej okładce:

Ryba leży na dłoni na tle butwiejących liści drzew lasów namorzynowych w Palmie, Mozambik.

© Green Renaissance / WWF-US

Rozładunek świeżo złowionych ryb, Ghana
© Kyle LaFerriere / WWF-US

SPIS TREŚCI

STRESZCZENIE	5
KONTEKST	9
ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ, STABILNOŚĆ I BEZPIECZEŃSTWO	15
REKOMENDACJE	27

Jedna na sześć ryb trafiających na nasze stoły pochodzi z nielegalnych połowów, które mogą mieć związek z przestępczością zorganizowaną. Nielegalne połowy stanowią nieuczciwą konkurencję dla legalnego rybołówstwa i zagrażają zdrowiu oceanów, niszcząc ich bogatą różnorodność biologiczną i produktywność. Jakie są przyczyny nielegalnej działalności i jaki jest jej wpływ na zrównoważony rozwój, stabilność i bezpieczeństwo?

A photograph of a traditional blue fishing boat on the sea. A fisherman in a white shirt is visible on the boat. The boat has a mast and a net. The water is a deep blue. A black box with white text is overlaid on the right side of the image.

STRESZCZENIE

Rybak wypływa z portu na Sycylii, Włochy.
© Michèle Dépraz / WWF

STRESZCZENIE

Zmiana klimatu prowadzi do destabilizacji środowiska, społeczeństwa i gospodarki, której skutkiem jest pojawienie się różnego rodzaju zagrożeń dla bezpieczeństwa i konfliktów na całym świecie – w tym sensie zmiana klimatu działa jak wzmacniacz tych zagrożeń. Niniejszy raport przygląda się tym kwestiom w kontekście zrównoważonego rybołówstwa i pokazuje, dlaczego tak ważne jest, abyśmy dokonali rewizji polityki na poziomie krajowym, unijnym i międzynarodowym z uwzględnieniem drastycznych następstw przeobrażeń, które dokonują się w środowisku naturalnym.

Środowisko morskie zaczęło się zmieniać. Morza stają się cieplejsze i bardziej zakwaszone, co w coraz większym stopniu wpływa na rozmieszczenie i migracje wielu gatunków. Negatywne skutki tych zmian dla przyrostu populacji i śmiertelności są dużo dotkliwsze u tych gatunków, które już są nadmiernie eksploatowane lub których siedliska zostały naruszone czy nawet całkowicie zniszczone. Biorąc pod uwagę olbrzymią presję wywieraną na organizmy morskie oraz rosnącą konkurencję w dostępie do ograniczonych i niestabilnych zasobów, nielegalne, nieraportowane i nieuregulowane (NNN) połowy stają się jednym z głównych zagrożeń dla zrównoważonego gospodarowania populacjami ryb.

Rybołówstwo jest głównym źródłem pożywienia lub dochodu dla kilku miliardów ludzi¹. Walka z połowami NNN musi wziąć pod uwagę niestabilność środowiska morskiego wynikającą ze zmiany klimatu oraz wszystkie związane z tym zagrożenia dla bezpieczeństwa, ponieważ ludzie, dla których rybołówstwo było dotychczas podstawą utrzymania, są zmuszeni szukać innych możliwości. Kraje importujące muszą zagwarantować, że produkty z nieodpowiedzialnych źródeł nie będą dopuszczane do obrotu na ich rynkach. Ma to kluczowe znaczenie z jednej strony dla eliminacji tych czynników, które są przyczyną niestabilności wzdłuż całego łańcucha wartości ryb i owoców morza, stanowiąc zagrożenie dla społeczności zależnych od rybołówstwa, z drugiej zaś dla wspierania zrównoważonej działalności połowowej i odporności morskich ekosystemów w dłuższej perspektywie.

Brak zrównoważonego rybołówstwa często ma swoje podłoże w niekontrolowanym i niejawnym dostępie obcych flot połowowych do wód terytorialnych krajów, które nie mają możliwości przeciwdziałania takim praktykom. Innym równie ważnym czynnikiem jest brak woli politycznej, która mogłaby zagwarantować dobre zarządzanie środowiskiem morskim. Kraje rozwinięte oraz państwa członkowskie UE są odpowiedzialne za kontrolowanie aktywności swoich statków, jednak robią to sporadycznie, a kary przewidziane za łamanie przepisów są niskie. W sytuacji, w której reguły zarządzania łowiskami i ich kontroli nie są stosowane w jednakowy sposób w stosunku do wszystkich podmiotów, tracą przede wszystkim rybacy i operatorzy, którzy przestrzegają zasad, zaś ci, którzy działają bez skrupułów, zyskują nieuczciwą przewagę.

Co więcej, winni prowadzeniu nielegalnej działalności połowowej nierzadko ukrywają się za zasłoną tzw. „spółek fasadowych”, żeby uniknąć odpowiedzialności karnej. W takiej sytuacji prowadzenie śledztwa staje się bardziej złożone i wymaga międzynarodowej współpracy. Jeśli nie uderzymy w samo serce sieci przestępczych, nigdy nie będziemy w stanie zlikwidować problemu połowów NNN, ani wyeliminować związanych z nimi przypadków łamania praw człowieka i współczesnego niewolnictwa. Zdecydowane egzekwowanie istniejącego prawa i mechanizmów kontroli rybołówstwa umożliwi stworzenie sprawiedliwych warunków dla tych operatorów, którzy postępują zgodnie z przepisami, pomagając położyć kres połowom NNN.

Mimo że prawo Unii Europejskiej (UE), m.in. Wspólna Polityka Rybołówstwa (WPRyb) i rozporządzenie w sprawie nielegalnych połowów, daje odpowiednie narzędzia, jedna szósta ryb, które obecnie spożywamy, pochodzi z nielegalnych połowów². Te same procedury, które umożliwiają wprowadzanie ich na unijny rynek, przyczyniają się do destabilizacji społeczności zależnych od rybołówstwa oraz obniżają

Fishing boat on the Bosphorus, Turkey
© Shutterstock / Martin Lehmann

poziom bezpieczeństwa, ponieważ zwiększają ryzyko wybuchu konfliktu pomiędzy krajami chcącymi uzyskać dostęp do coraz bardziej ograniczonych zasobów. Wszyscy, którzy są częścią tego systemu, muszą wziąć na siebie odpowiedzialność.

Implementacja skutecznej polityki chroniącej nasze oceany oraz społeczności, które są zależne od ich zasobów, jest już mocno spóźniona. WWF wzywa unijnych decydentów, przedstawicieli sektora rybołówstwa i obywateli do podjęcia działań na rzecz zapewnienia trwałości i przejrzystości łańcucha dostaw ryb i owoców morza.

Ryby są odnawialnym zasobem naturalnym, który należy do nas wszystkich. Transparentność zarządzania tym zasobem jest niezbędnym warunkiem osiągnięcia zrównoważonej niebieskiej gospodarki. Decydenci muszą:

- Uzupelnąć unijne Rozporządzenie w sprawie kontroli rybołówstwa o skuteczniejsze sankcje, elektroniczny monitoring jednostek połowowych i środki służące lepszej identyfikowalności produktów rybnych.
- Znowelizować Rozporządzenie w sprawie wspólnej organizacji rynków produktów rybołówstwa i akwakultury, tak by konsumenci mogli dokonywać świadomych i odpowiedzialnych zakupów.
- Zagwarantować, że produkty rybołówstwa dostępne na europejskim rynku będą etyczne i uczciwe, w szczególności te, które produkowane są w ramach umów partnerskich z krajami spoza UE.
- Zapewnić rządowe wsparcie wyłącznie dla zrównoważonej działalności, koncentrując się nie tylko na produkcji żywności, ale przede wszystkim na korzyściach środowiskowych, które przyspieszają niezbędne przemiany ekologiczne.
- Zbudować sieć współpracy pomiędzy instytucjami na poziomie państw członkowskich. Nielegalne połowy to problem, który wykracza poza sektor rybołówstwa i ma związek z innymi rodzajami działalności przestępczej, na przykład z oszustwami podatkowymi.
- Nadać walce z połowami NNN najwyższy priorytet i przyjąć rolę globalnego lidera, żeby ostatecznie uporać się z tym problemem.

Odpowiedzialność nie spoczywa wyłącznie na decydentach oraz tych, którzy tworzą prawo. Kierując się zasadą zachowania należytej staranności, przemysł musi:

- Zagwarantować, aby łańcuchy dostaw były w pełni identyfikowalne, wolne od nielegalnych połowów i produkcji związanej z handlem ludźmi i niewolnictwem.
- Wziąć na siebie odpowiedzialność za odbudowę i ochronę populacji morskich organizmów poprzez wycofanie ze sprzedaży wszystkich zagrożonych i przełowionych gatunków, mając jednocześnie na uwadze to, że certyfikacja ekologiczna nie zawsze jest stuprocentowo skutecznym rozwiązaniem.

Jako konsumenci również mamy swoją rolę do odegrania:

- Jedzmy mniej ryb i owoców morza, ale lepszej jakości.
- Pytajmy, skąd pochodzi ryba i jak została złowiona. Rozpoczęcie dyskusji na ten temat jest kluczowym krokiem, który pozwoli interesariuszom wzdłuż całego łańcucha dostaw znaleźć rozwiązania spełniające wszystkie niezbędne kryteria.

¹ Agnew DJ, Pearce J, Pramod G, Peatman T, Watson R, et al. (2009). Estimating the Worldwide Extent of Illegal Fishing. „PLoS ONE” 4(2): e4570. doi:10.1371/journal.pone.0004570.
² Publikacja UE (2018), Wspólna polityka rybołówstwa w liczbach, podstawowe dane statystyczne, wydanie z 2018 roku.

KONTEKST

Na Bali WWF zachęca rybaków, którzy łowią tuńczyki za pomocą sznurów haczykowych, do stosowania bardziej selektywnych narzędzi połowowych takich jak haki o okrągłym kształcie. Bardziej zrównoważone praktyki zapewnią stabilność zagrożonych połowów tuńczyka w tym regionie w długoterminowej perspektywie.

© Jürgen Freund / WWF

KONTEKST

RYBOLÓWSTWO
ZAPEWNI
KLUCZOWE ZASOBY
MILIARDOM LUDZI

Widok z powietrza na włoskie rybackie w Parku Narodowym Delta du Saloum, Senegal.
© Shutterstock / Curioso

W 2017 roku francuskie biuro WWF opublikowało raport „Sustainability, Stability, Security” (3S), który pokazywał wyraźny związek pomiędzy zmianą klimatu, a bezpieczeństwem i stabilizacją geopolityczną. Bazując na wynikach wielu badań naukowych oraz ustaleniach naukowców i instytutów specjalizujących się w zagadnieniach bezpieczeństwa klimatycznego, raport dowodzi, że anomalie klimatyczne były w przeszłości przyczyną destabilizacji regionów i będą nadal negatywnie wpływać na poszczególne części świata w przyszłości¹.

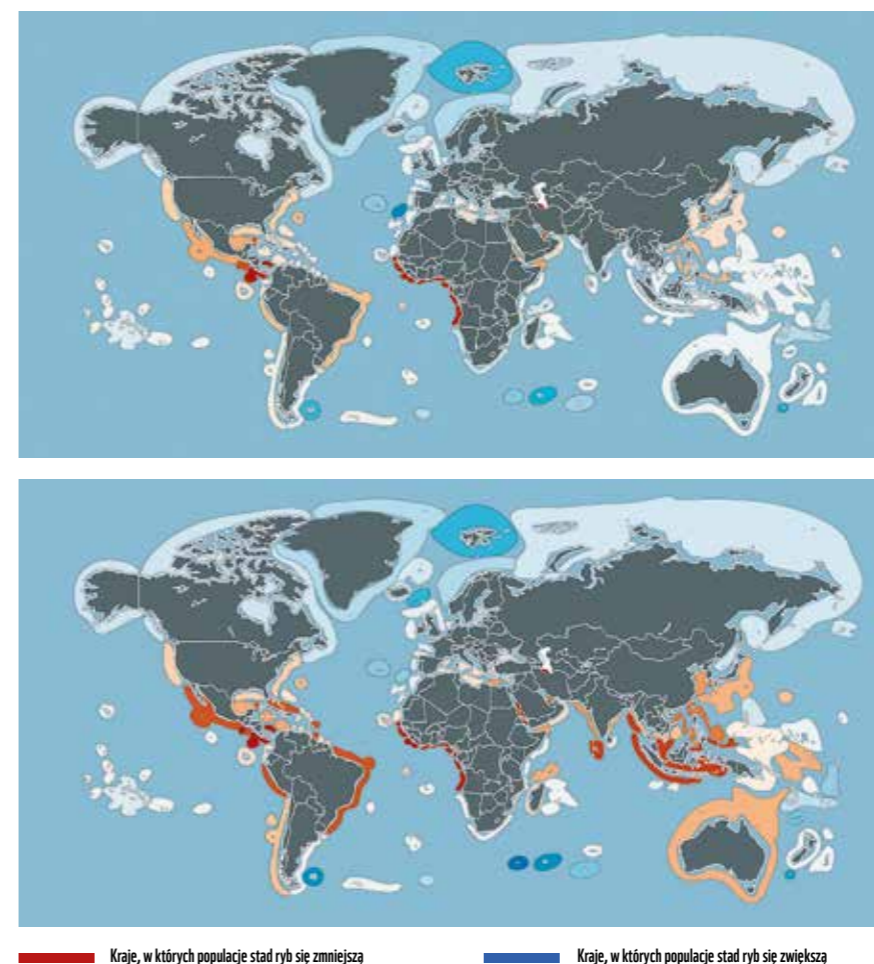
Wykorzystując te same podstawy, niniejszy raport pokazuje także, że środowiskowe, społeczne i gospodarcze fluktuacje wywołane zmianą klimatu prędzej czy później staną się źródłem zagrożeń zarówno w kontekście bezpieczeństwa żywności, jak i potencjalnej eskalacji przemocy w społeczeństwie. Nie ulega wątpliwości, że zmiana klimatu działa tu jak swoisty „multiplikator ryzyka”². Podejście 3S ustanawia nowe ramy analityczne odpowiadające współczesnemu postrzeganiu zagadnień bezpieczeństwa z uwzględnieniem kaskadowych skutków zmiany klimatu. Metodologia ta umożliwia WWF proponowanie innowacyjnych i konkretnych działań służących eliminacji oraz łagodzeniu skutków braku zrównoważonego rybołówstwa w obliczu zmieniającego się klimatu.

Niniejszy raport wykorzystuje podejście 3S, aby przyrzeć się kwestiom ochrony środowiska i bezpieczeństwa w sektorze rybołówstwa. Podejście sektorowe pozwala na dogłębne zbadanie wielu zachodzących w oceanach zjawisk, które mają wpływ na bezpieczeństwo i zachowanie pokoju, takich jak międzynarodowe współzawodnictwo w dostępie do żywych i nieożywionych zasobów morskich. Rybołówstwo dla miliardów ludzi jest podstawowym źródłem żywności i bezpieczeństwa ekonomicznego³. Jeśli ten związek pomiędzy ludźmi, a oceanem zostanie zaburzony z powodu kryzysu klimatycznego, zanieczyszczenia środowiska lub nieuczciwej konkurencji, pojawiająca się destabilizacja zagrazi zarówno bezpieczeństwu żywności, jak i zachowaniu ładu społecznego. Regiony nieprzygotowane do walki z tymi zagrożeniami odczują skutki destabilizacji o wiele dotkliwiej niż pozostałe.

Morskie ekosystemy przeszły ogromne zmiany wynikające z eksploatacji ich zasobów przez ludzi, a ostatnio także

1 WWF Francja (2017), Sustainability, Stability, Security. Why it is vital for global security and stability to tackle climate change and invest in sustainability. Tekst dostępny pod adresem: <https://wwf.panda.org/?316560/sustainability-security-stability>
2 tamże
3 FAO (2018), State of the World Fisheries. Rzym.

Rycina 1 - Zmiany globalnego rozmieszczenia i produktywności stad ryb w różnych scenariuszach klimatycznych do 2100 roku.

Źródło: High Level Panel for a Sustainable Blue Economy (2019), The Expected Impacts of Climate Change on the Ocean Economy.

ze zmiany klimatu. Ich skutki doprowadziły do zmniejszenia maksymalnego potencjału połowowego dla przemysłu rybnego. Znaczny wzrost temperatury wód na środkowo wschodnim Atlantyku powoduje zmianę rozmieszczenia i przesunięcie szlaków migracyjnych części populacji ryb⁴. Przewiduje się, że w płytkich wodach tropikalnych ocieplenie i zakwaszenie sprawi, iż liczebność ryb spadnie o 40% (ryc. 1)⁵. Negatywny wpływ zmiany klimatu na przyrost naturalny, śmiertelność i inne cechy populacji będzie o wiele dotkliwszy w przypadku tych gatunków, które już teraz cierpią z powodu

4 Lam, V. W. Y., Cheung, W. W. L., Swartz, W., & Sumaila, U. R. (2012), Climate change impacts on fisheries in West Africa: implications for economic, food and nutritional security. „African Journal of Marine Science” 34:1, s. 103-117.
5 Międzynarodowy Zespół ds. Zmiany Klimatu IPCC (2019), The Ocean and the Cryosphere in a Changing Climate.

nadmiernej eksploatacji, spadku liczebności stad i niszczenia siedlisk.

Tak ogromna presja wywierana na morskie organizmy w połączeniu z coraz większą konkurencją w dostępie do kurczących się zasobów spowodowała, że nielegalne, nieraportowane i nieuregulowane (NNN) połowy stały się jednym z największych zagrożeń dla zrównoważonej gospodarki w sektorze rybołówstwa⁶. Obecnie jedna na sześć konsumowanych przez nas ryb pochodzi z nielegalnych połowów, które nierzadko mają związek z działalnością kryminalną obejmującą także łamanie praw człowieka⁷. W niektórych przypadkach łodzie wykorzystywane do nielegalnych po-

6 Organizacja Narodów Zjednoczonych (2019), The Sustainable Development Goals Report.
7 UNODC (2011), Transnational Organised Crime in the Fisheries Sector, Focus on: Trafficking in Persons Smuggling of Migrants, Illicit Drugs, Trafficking, Wiedza.

wów używane były także do przemywania narkotyków i broni oraz prania pieniędzy. Stanowi to bezpośrednie zagrożenie dla bezpieczeństwa, które dodatkowo potęguje szkodliwość braku zrównoważonego podejścia do gospodarowania zasobami morskimi⁸. Tam, gdzie połowy NNN zagrażają bezpieczeństwu żywności i egzystencji społeczności, pojawia się realne ryzyko wzrostu przestępczości i terroryzmu⁹. Nagły wzrost liczby ataków pirackich w zachodniej części Oceanu Indyjskiego i Zatoce Gwinejskiej ma związek z intensyfikacją nielegalnego rybołówstwa prowadzonego przez obce floty, które zdziesiątkowały populacje ryb stanowiących podstawę utrzymania lokalnych społeczności¹⁰. Utrata lokalnych łowisk oznacza, że szczególnie narażone kraje przybrzeżne tracą dochody, miejsca pracy i inwestycje infrastrukturalne zapewniane przez rybołówstwo i powiązane z nim gałęzie przemysłu. W rezultacie muszą zmagać się również z brakiem bezpieczeństwa żywnościowego, destabilizacją i utratą różnorodności biologicznej¹¹, co może być przyczyną na przykład przymusowej migracji. Krótko mówiąc, **nielegalne i nierównoważone praktyki połowowe drastycznie pogłębiają negatywny wpływ zmiany klimatu na już osłabione ekosystemy i społeczności przybrzeżne znajdujące się w grupie ryzyka.**

Sieć wzajemnych powiązań pomiędzy morskimi ekosystemami nie pokrywa się oczywiście z granicami wyznaczonymi przez człowieka, co zmusza nas do szerszego spojrzenia na kwestie 3S na poziomie krajowym, regionalnym i międzynarodowym. UE dysponuje największym obszarem morskim na świecie¹², który częściowo położony jest w strefie tropikalnej, zaś wiele z jej najbardziej peryferyjnych społeczności

8 Tamże; OECD (2013), Tax Evading the Net. OECD Publishing.
9 IUU Watch: www.iuuwatch.org.
10 Światowe Forum Ekonomiczne, We have the tools to tackle illegal fishing. It's time to use them. Tekst dostępny pod adresem: www.weforum.org/agenda/2019/01/we-have-the-tools-to-tackle-illegal-fishing-lets-use-them/; Parlament Europejski, Piracy and armed robbery off the coast of Africa, Bruksela, marzec 2019. [www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2019/635590/EPRS_IDA\(2019\)635590_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2019/635590/EPRS_IDA(2019)635590_EN.pdf)
11 North Atlantic Fisheries Intelligence Group (NA-FIG), INTERPOL (2017), Chasing Red Herring: Flags of Convenience and the Impact on Fisheries Crime Law Enforcement. NA-FIG: Oslo.
12 Europejska Agencja Środowiska: <https://www.eea.europa.eu/themes/water/europes-seas-and-coasts/europes-seas-and-coasts>; Francja, Limites maritimes.gov: <https://maritimelimits.gouv.fr/find-out-more/context>.

przybrzeżnych jest szczególnie narażonych na skumulowane efekty zmiany klimatu i połowów NNN.

UE jest nie tylko światową potęgą, jeśli chodzi o rybołówstwo, ale jest także największym pod względem wartości rynkiem handlu produktami rybołówstwa i akwakultury na świecie, przewyższającym rynek chiński o ponad 2,3 mld EUR¹³. W 2017 roku import ryb i owoców morza spoza UE osiągnął najwyższą w dziesięcioletnim okresie wartość 25,3 mld EUR¹⁴. Status UE jako największego światowego rynku ryb i owoców morza wiąże się z dużą odpowiedzialnością. Dzięki świadomej i zaangażowanej bazie konsumentów, Unia jest dobrze przygotowana do podjęcia konkretnych działań w celu zamknięcia granic dla ryb i owoców morza złowionych w sposób niezrównoważony, wyprodukowanych w bardzo ciężkich warunkach pracy lub w nielegalny sposób. W kontekście trwającej debaty nad kształtem polityki i Europejskiego Zielonego Ładu przygotowanego przez Komisję Europejską pod przewodnictwem Ursuli von der Leyen, wszystkie importowane produkty rybne muszą cechować się pełną identyfikowalnością i pochodzić ze zrównoważonych źródeł, tj. ich produkcja musi odbywać się z poszanowaniem praw człowieka i nie może wywierać negatywnego wpływu na morskie ekosystemy poza granicami UE. UE ma obowiązek dochowania „należytnej staranności”¹⁵ w zapobieganiu nierównościom i destabilizacji na wodach znajdujących się poza jej kontrolą. Mając świadomość parametrów 3S, można działać o wiele skuteczniej. W niniejszym raporcie WWF wykorzystuje tę metodologię, żeby zaapelować do unijnych decydentów o przyjęcie ambitnych regulacji oraz wywołanie bardziej odpowiedzialnych działań ze strony przemysłu oraz konsumentów, aby w ten sposób zapewnić dobrobyt obecnym i przyszłym pokoleniom.

¹³ EUMOFA (2018), the EU fish market; 2018 edition.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ W ramach tego obowiązku użytkownicy zasobów muszą podjąć wszelkie rozsądne i praktyczne kroki w celu zapobieżenia wystąpieniu szkód w środowisku w wyniku prowadzonej przez siebie działalności. Zob. na przykład Bates G (2001), A Duty of Care for the Protection of Biodiversity on Land, Consultancy Report, Report to the Productivity Commission, AusInfo, Canberra; Graeger N., Leira H. (2019), Introduction: The Duty of Care in International Relations. Protecting Citizens Beyond the Border.

NIELEGALNE I NIEZRÓWNOWAŻONE PRAKTYKI POŁOWE MAJĄ OGROMNY WPŁYW NA WZMOCNIENIE NEGATYWNEGO ODDZIAŁYWANIA ZMIANY KLIMATU NA JUŻ OSŁABIONE EKOSYSTEMY I NARAŻONE SPOŁECZNOŚCI PRZYBRZEŻNE.

200 łodzi rybackich wykorzystywanych do prowadzenia połowów NNN zostało zatrzymanych w porcie, a licencja firmy została zawieszona, Indonezja. © James Morgan / WWF-US

**ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ,
STABILNOŚĆ I BEZPIECZEŃSTWO**

Tradycyjne metody połowowe, Tun Mustapha Park, Malezja.
© Mazidi Abd Ghani / WWF-Malaysia

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ, STABILNOŚĆ I BEZPIECZEŃSTWO

W wiosce Lunyesenge na zachodnim brzegu Jeziora Edwarda rodzina je ryby z tradycyjną potrawą z manioku zwaną „Fou Fou”, Park Narodowy Wirunga, Demokratyczna Republika Konga.
© Brent Stilton / Reportage for Getty Images / WWF

Kiedy równowaga pomiędzy ludźmi a ekosystemami, które są ich podstawowym źródłem utrzymania i żywienia, zostaje zaburzona, wzrasta ryzyko pojawienia się różnych form niestabilności pociągających za sobą zagrożenie dla bezpieczeństwa i pokoju¹. W ostatnim czasie organizacje międzynarodowe zwróciły uwagę na problem braku zrównoważonego gospodarowania zasobami ryb i związanej z tym przestępczości². W 2011 roku Biuro Narodów Zjednoczonych ds. Kontroli Narkotyków i Zapobiegania Przestępczości po raz pierwszy zaczęło badać powiązania pomiędzy sektorem rybołówstwa, a działalnością przestępczą obejmującą między innymi handel ludźmi, przemyt migrantów, korupcję, oszustwa podatkowe i piractwo³. Obecnie przestępstwa te wciąż popełniane są na ogromną skalę, przy czym najczęściej zgłaszanym przestępstwem w sektorze rybołówstwa jest praca przymusowa⁴.

Mimo rosnącej świadomości konsekwencji połowów NNN i powiązanej z nimi przestępczości, nadal istnieje wiele powodów, dla których będą one w dalszym ciągu stanowić problem, zagrażając zrównoważonemu rozwojowi, stabilności i bezpieczeństwu dotkniętym nimi krajów. Dzięki swoim uwarunkowaniom wewnętrznym i pozycji zewnętrznej UE jest w stanie skutecznie powstrzymać rozprzestrzenianie się negatywnych skutków ubocznych połowów NNN i powiązanej działalności kryminalnej.

POZA WODAMI EUROPY - CO DZIEJE SIĘ W RAMACH UMÓW O DOSTĘPIE?

Międzynarodowe umowy o dostępie do łowisk są stosowane na całym świecie. Pozwalają rybakom z jednego kraju pozyskiwać ryby na wodach należących do innego państwa. Umowy o dostępie mogą mieć charakter publiczny (gdy są zawierane pomiędzy dwoma krajami) lub prywatny (pomiędzy krajem a zagranicznym przedsiębiorstwem).

Późne lata 70. XX wieku to początek dwustronnych umów w sprawie połowów pomiędzy UE, a krajami Globalnego Południa. Dziś porozumienia te znane są jako umowy o partnerstwie w sprawie zrównoważonych połowów (SFPA, ang. Sustainable Fisheries Partnership Agreements). Umowy SFPA umożliwiają statkom UE odławianie nadwyżek zasobów w wyłącznych strefach ekonomicznych (WSE) krajów partnerskich w zamian za rekompensatę finansową. Ma to szczególne znaczenie dla Hiszpanii i Francji, których floty mają największy udział w połowach w WSE krajów partnerskich w ramach umów SFPA. Podstawową cechą umów SFPA są wzajemne korzyści społeczno-gospodarcze pomiędzy krajami przybrzeżnymi a UE polegające na tym, że UE płaci za możliwość pozyskania nadwyżek zasobów, których dany kraj nie spożytkuje. W obliczu dynamicznej sytuacji w globalnym sektorze rybo-

łówstwa w dalszym ciągu wyzwaniem jest zagwarantowanie, że tego typu umowy nie będą osłabiać bezpieczeństwa żywnościowego społeczności przybrzeżnych, ani zagrażać ich stabilności, szczególnie w Afryce, gdzie rywalizacja o zasoby rybne wciąż się nasila.

Pierwsze wyzwanie związane z umowami SFPA to ocena stad ryb, dzięki której można ustalić, jakie są rzeczywiste „nadwyżki” dostępne dla UE⁵. Obowiązkiem UE jest zapewnienie niezbędnego wsparcia, zaś państwo przybrzeżne musi zagwarantować transparentność, zwłaszcza jeśli planuje zawierać kolejne umowy z innymi krajami prowadzącymi połowy dalekomorskie. 90% wszystkich międzynarodowych połowów dalekomorskich prowadzonych jest przez pięć krajów (zob. ryc. 1)⁶. Floty dalekomorskie łowią na obszarach, na których możliwości kontroli są ograniczone, głównie na Oceanie Spokojnym oraz w rejonie Afryki Wschodniej i Zachodniej. Korzystają one z łowisk w innych regionach świata, ponieważ chcą zwiększyć zdolności połowowe lub, w niektórych przypadkach z powodu złego stanu stad ryb we własnych wodach terytorialnych. Chociaż większość jednostek dalekomorskich posiada odpowiednie zezwolenia, problemem nadal pozostaje zaniżanie wielkości połowów i brak przejrzystości w kwestii eksploatacji zasobów należących do państw przybrzeżnych⁷.

Głównym problemem umów w sprawie dostępu (innych niż unijne umowy SFPA) jest właśnie brak przejrzystości, między innymi w zakresie ilości złowionych ryb oraz liczby wykorzystywanych statków. Alarmujący brak informacji o tym, co konkretnie jest poławiane, utrudnia prowadzenie badań naukowych nad wpływem rybołówstwa, bez czego zrównoważone zarządzanie zasobami w danym regionie jest niezwykle trudne. Jest to szczególnie problematyczne w kontekście daleko migrujących gatunków, które przemieszczają się pomiędzy wieloma WSE, a otwartym morzem, stając się obiektem połowów dużej liczby flot. Choć główna odpowiedzialność za kontrolę tego problemu spoczywa na państwach przybrzeżnych, to właśnie UE dzięki swojej wiodącej pozycji oraz pozostałe kraje prowadzące połowy dalekomorskie (DWFN, ang. distant-water fishing nations) mają o wiele większe możliwości wpływania na to, by działalność połowowa prowadzona w ramach umów w sprawie dostępu była zrównoważona. Jednym z rozwiązań jest zapewnianie przywilejów rynkowych tym produktom rybnym, które zostały wyprodukowane w transparentny sposób, co w dalszej perspektywie przełożyłoby się na większy popyt na zrównoważone produkty, wzmacniając tym samym pozytywne mechanizmy w ramach umów połowowych.

⁵ Birdlife, CFFA, WWF, EU-Africa Fisheries Agreements: what's at stake? Wydarzenie zorganizowane w siedzibie EKES 15 listopada 2019 roku.

⁶ STIMSON (2019), Shining a Light: The Need for Transparency across Distant Water Fishing, Environmental Security Program.

⁷ Tamże.

¹ WWF (2016), Sustainability, Stability, Security. Why it is vital for global security and stability to tackle climate change and invest in sustainability.

² Interpol, portal Fish Crime (2019) dostępny pod adresem: www.interpol.int/en/Crimes/Environmental-crime/Fisheries-crime.

³ UNODC (2011), Transnational Organized Crime in the Fishing Industry. Focus on: Trafficking in Persons Smuggling of Migrants Illicit Drugs Trafficking.

⁴ UNODC (2016), Global Report on Trafficking in Persons, publikacja ONZ, kod dokumentu E.16.IV.6.

Choć umowy SFPA zapewniają coraz lepszą transparentność i stabilność, nadal jest wiele do zrobienia, jeśli chodzi o działalność unijnych flot rybackich. Część wymogów technicznych związanych z kontrolą przyłowu wrażliwych gatunków takich jak ptaki morskie i żółwie obowiązuje tylko w przypadku połowów na wewnętrznych wodach UE. Działalność połowowa poza wodami UE może więc z tego powodu budzić poważne zastrzeżenia co do zgodności z zasadami zrównoważonego rozwoju oraz najlepszymi praktykami, szczególnie, że europejscy konsumenci faktycznie nie mają wglądu w to, jak jest prowadzona, a unijne środki techniczne nie mają zastosowania tam, gdzie się ona odbywa.

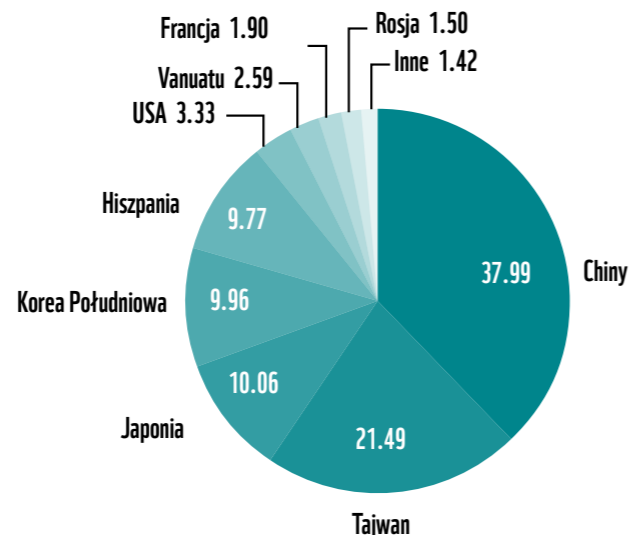
Ryby są źródłem 22% białka spożywanego w Afryce Subsaharyjskiej, jednak w najbiedniejszych krajach Afryki ich udział może przekraczać 50%⁸. Coraz wyraźniej odczuwalny jest wpływ nadmiernej eksploatacji na stabilność niektórych regionów Afryki. Aktywność obcych flot oraz lokalnych przedsiębiorstw rybackich, które często stanowią jedynie przykrywkę dla zagranicznych armatorów chcących uzyskać dostęp do dodatkowych zasobów, w ogromnym stopniu przyczynia się do nadmiernej eksploatacji ryb ze szkodą dla lokalnej ludności, zwłaszcza młodych ludzi, którzy w sytuacji braku środków do życia coraz częściej decydują się na emigrację. Co więcej, zwiększona konkurencja w dostępie do coraz mniejszej puli zasobów prowadzi do coraz większych napięć pomiędzy różnymi społecznościami i sąsiadującymi ze sobą regionami.

8 CAOPA i REJOPRAO (2016), Voices from African Artisanal Fisheries, Calling for an African Year of Artisanal Fisheries, Sztokholm.

Jednostki połowowe wyposażone w okrężnice w porcie. © Peter Chadwick / WWF

Rycina 2 - Udział dziesięciu największych flot dalekomorskich w całkowitej działalności połowowej krajów DWFN.

Źródło: dane AIS zebrane w ramach programu Global Fishing Watch, 2016-2017. Zestawienie nie uwzględnia rozróżnienia na działalność prowadzoną w ramach umów i poza nimi.

POD LUPĄ

WPŁYW NADMIERNEJ EKSPLOATACJI RYB NA SYTUACJĘ KOBIEC I MŁODYCH LUDZI W AFRYCE ZACHODNIEJ

Afrykańscy mężczyźni i kobiety trudniący się tradycyjnym rybołówstwem dostarczają lokalnej populacji tanie ryby będące źródłem białka, kwasów tłuszczowych, witamin i minerałów, dzięki czemu mają olbrzymi wkład w zapewnienie bezpieczeństwa żywności¹. Zasoby rybne w Afryce Zachodniej są jednak coraz częściej zagarniane przez sektor akwakultury, który wysyła swoje produkty za granicę². W Senegalu i Gambii ryby, które są fundamentalnym zasobem nie tylko dla społeczności przybrzeżnych, ale dla całego regionu subsaharyjskiego, zamiast na lokalny rynek trafiają do przetwórci, gdzie są przerabiane na mączkę rybną i olej na eksport³.

W Senegalu przetwórnice rybne należące do zagranicznych właścicieli budowane są tuż obok miejsc wylądunku ryb, a ich liczba stale rośnie. Zakłady te skupują poławiane lokalnie ryby po niskich cenach i przetwarzają je na świeże lub mrożone produkty rybne i mączkę rybną, które są następnie eksportowane. W latach 2011–2014 w miastach Kayar i M'bour powstało co najmniej dziesięć zakładów przemysłowych zarządzanych przez chińskich i koreańskich operatorów⁴. Produkty wytwarzane w tych zakładach trafiają do Chin, Korei i UE. Ekspansja zagranicznych fabryk oznacza, że lokalnym przetwórcom, zwykle kobietom, coraz trudniej będzie się utrzymać, ponieważ nie będą w stanie pozyskiwać surowców i w rezultacie będą zmuszeni zamknąć działalność. Właśnie ta bezlitosna konkurencja zmusiła setki młodych ludzi pochodzących z wiosek rybackich do porzucenia rybołówstwa i emigracji w poszukiwaniu lepszego życia. Znaczące są w tym kontekście słowa jednego z tradycyjnych rybaków z Mauretanii: „Mamy łodzie, ale nie mamy zalogi, żeby łowić. Nawet Senegalczyk [mieszkający w Mauretanii], którzy mają więcej doświadczenia w łowieniu niż my, nie mogą znaleźć ludzi do pracy. Wielu z nich wyemigrowało.”⁵

1 Tamże.

2 WWF (2017), Nourrir l'humanité à l'horizon de 2050, s. 59; Thiao, D., Chaboud, C., Samba, A., Laloë, F., Cury, P.M. (2012), Economic dimension of the collapse of the 'false cod' *Epinephelus aeneus* in a context of ineffective management of the small-scale fisheries in Senegal. „African Journal of Marine Science” 34 (3), s. 305-311.
Lam, V.W.Y., Cheung, W.W.L., Swartz, W., Sumaila, U.R. (2012), Climate change impacts on fisheries in West Africa: implications for economic, food and nutritional security. „African Journal of Marine Science” 34(1), s. 103–117. Greenpeace (2019), A Waste of Fish – Food security under threat from fishmeal and fish oil industry in West Africa. Greenpeace International, s. 52.

3 Birdlife, CFFA, WWF (2019), EU- CAOPA i REJOPRAO (2016), Voices from African Artisanal Fisheries, Calling for an African Year of

4 Birdlife, CFFA, WWF (2019), EU- CAOPA i REJOPRAO (2016), Voices from African Artisanal Fisheries, Calling for an African Year of Artisanal Fisheries. Sztokholm. African sustainable fisheries partnership agreements: What's at stake? Wydarzenie zorganizowane w siedzibie EKES 15 listopada 2019 roku.

5 CAOPA i REJOPRAO (2016), Voices from African Artisanal Fisheries, Calling for an African Year of Artisanal Fisheries. Sztokholm.

NIELEGALNE RYBY WYMYKAJĄ SIĘ Z SIECI, CZYLI DZIURAWA KONTROLA NA WYBRZEŻU I NA MORZU

Kraje rozwijające się często nie dysponują odpowiednimi możliwościami technicznymi, potencjałem ludzkim i wolą polityczną, żeby skutecznie kontrolować działalność połowową zarówno na wybrzeżu, jak i na morzu. Właśnie dlatego kraje rozwinięte, które posiadają większe zasoby instytucjonalne, muszą wzmocnić swoje narzędzia kontroli i egzekwowania prawa. Przykładem są istniejące opóźnienia we wdrażaniu skutecznego systemu kontroli flot UE, które zostały już dobrze udokumentowane⁹. Część opóźnień można uzasadnić na przykład koniecznością stworzenia nowej technologii i systemów IT albo czasem potrzebnym na transpozycję przepisów do prawa krajowego państw członkowskich. Niemniej, są one także wynikiem

9 Komisja Europejska, Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady, Stan wdrożenia i ocena skutków rozporządzenia (WE) nr 1224/2009 ustanawiającego unijny system kontroli w celu zapewnienia przestrzegania przepisów wspólnej polityki rybołówstwa zgodnie z wymogami art. 118, REFIT, Ocena skutków rozporządzenia w sprawie rybołówstwa; Client Earth (2019), The Spanish legal process for prosecuting illegal fishing: A story of success?; Client Earth (2017), Slipping through the net - The control and enforcement of fisheries in France, Ireland, the Netherlands, Poland, Spain and the UK (England); Joint NGO priorities on the revision of the EU Fisheries Control System, October 2019.

braku woli politycznej i tego, że wybierane są inne priorytety¹⁰. Niestety słabe kontrole stanowią zachętę dla podmiotów prowadzących połowy NNN, które postrzegają je jako działalność obciążoną niskim ryzykiem i dodatkowo próbują komercjalizować swoje produkty za pośrednictwem struktur kryminalnych.

Unia Europejska posiada obecnie największe terytorium morskie – pod względem rozległości obszaru morskiego Francja ustępuje jedynie Stanom Zjednoczonym¹¹. Kontrola działalności połowowej na europejskich wodach jest wciąż daleka od ideału, zwłaszcza w najbardziej oddalonych regionach, o których bardzo często zapomina się w kontekście WPRyb. UE musi zagwarantować, że wszyscy jej obywatele będą traktowani równo, także ci, którzy zamieszkują odległe regiony przybrzeżne najbardziej dotknięte skutkami zmiany klimatu. Brak silnych mechanizmów kontrolnych zapewnia doskonałe warunki do rozwoju niezrównoważonych praktyk, które niekiedy przetransformują się w zorganizowaną przestępczość i korupcję, zagrażając stabilności gospodarczej i politycznej.

10 Tamże.

11 Europejska Agencja Środowiska: <https://www.eea.europa.eu/themes/water/europes-seas-and-coasts/europes-seas-and-coasts>; Francja, Limites maritimes.gov : <https://maritimelimits.gouv.fr/find-out-more/context>

KOKAINA MÓRZ

Pęcherz pławny ryb z gatunku *Cynoscion acoupa* jest w Chinach uznawany nie tylko za luksusowy przysmak, ale także za cenny środek o leczniczych właściwościach. Rosnący popyt na ten specjał stał się przyczyną niemal całkowitego wytępienia innych gatunków należących do tej samej rodziny – bahaby chińskiej (*Bahaba taipingensis*) oraz polawianej w Zatoce Meksykańskiej totoaby (*Totoaba macdonald*). Międzynarodowa Unia Ochrony Przyrody (IUCN) klasyfikuje obecnie oba gatunki jako „krytycznie zagrożone”. Międzynarodowy handel pęcherzami pławnymi tych ryb, które w większości trafiają do Azji, a konkretnie do Chin i Hongkongu, liczony jest w miliardach euro¹. Totoaba zyskała miano „kokainy mórz”, ponieważ ze względu na wysoką wartość pęcherza pławnego zainteresowali się nią handlarze narkotyków, którzy rozpoczęli jej przemysł. Nieadekwatna kontrola łowisk i niskie kary sprawiły, że przemysł mógł kwitnąć bez ograniczeń. Nielegalny handel zwierzętami jest postrzegany jako mniej ryzykowny niż przemysł narkotyków².

Handel pęcherzami pławnymi od wielu lat odbywa się także w Ameryce Południowej. W Gujanie Francuskiej świeże lub suszone pęcherze *Cynoscion acoupa* są najpierw sprzedawane na miejscu, by ostatecznie trafić na rynki azjatyckie. Szacuje się, że w 2018 roku sama ryba wyceniana była lokalnie na 3 euro/kg, ale już pęcherz pławny wart był 150 euro/kg. Z kolei cena towaru wyeksportowanego do Chin lub Hongkongu wzrastała do co najmniej 2000 euro/kg³.

To właśnie perspektywa wysokich zysków stała się główną motywacją dla nielegalnych, nieraportowanych i nieuregulowanych (NNN) połowów w Gujanie Francuskiej, gdzie każdego roku służby przechwytyują liczne statki należące do państw ościennych⁴. Kluczowe znaczenie ma teraz uregulowanie i nadzorowanie tej działalności. Władze tego najbardziej oddalonego regionu UE mają ograniczone możliwości – w 2018 roku przeprowadzono zaledwie 87 kontroli⁵. W niemal 70% przypadków wykryto nieprawidłowości, w wyniku czego skonfiskowano 190 kilometrów sieci rybackich, 40 ton nielegalnie złowionych ryb i 342 kilogramy pęcherzy pławnych⁶.

Połowy NNN znajdują się w samym centrum handlu gatunkiem *Cynoscion acoupa* i pęcherzami pławnymi tych ryb. Przyczyniają się do zwiększenia presji połowowej i wielkości przyłowu, głównie delfinów i żółwi, osłabiając kondycję morskich ekosystemów i zasobów w Gujanie Francuskiej. Wywierają także ogromny negatywny wpływ na długoterminowy społeczny i gospodarczy rozwój w lokalnym sektorze rybołówstwa, ponieważ motywacja do rozwijania alternatywnych źródeł dochodów jest niewielka.

¹ Phelps Bondaroff, Teale N., Reitano, Tuesday, van der Werf, Wietse (2015), The Illegal Fishing and Organized Crime Nexus: Illegal Fishing as Transnational Organized Crime, The Global Initiative Against Transnational Organized Crime and The Black Fish.

² ENACT, What is wildlife crime, and why does it affect us? Tekst dostępny pod adresem: <https://enactafrica.org/research/explainers/what-is-wildlife-crime-and-why-does-it-affect-us>

³ Dane zebrane na miejscu przez WWF. Podobne informacje można znaleźć również w kilku innych raportach: zob. na przykład USA ATTORNEY SOUTHERN DISTRICT OF CALIFORNIA (2013), Massive Trade in Endangered Species Uncovered; U.S. Attorney Charges 7 with Smuggling Swim Bladders of Endangered Fish Worth Millions on Black Market.

⁴ Cross A ETEL, Bilan D'activité 2018, centre national de surveillance des pêches, centre d'appui au contrôle de l'environnement marin.

⁵ FAG: Bilan 2018 des opérations de police des pêches en Guyane

⁶ <https://www.defense.gouv.fr/english/operations/actualites/fag-bilan-2018-des-operations-de-police-des-peches-en-guyane>

⁶ Tamże.

KRADZIEŻ NASZYCH SUROWCÓW MUSI WIĄZAĆ SIĘ Z SUROWYMI SANKCJAMI

Armatorzy statków rybackich w UE muszą dostosować się do zasad WPRyb. W przypadku łamania przepisów państwa członkowskie mają obowiązek uruchomienia odpowiednich procedur, których celem jest ukaranie sprawców wykroczeń¹². Obecnie zarówno na poziomie unijnym, jak i globalnym brak spójnego systemu skutecznie odstraszających sankcji nadal tworzy luki chętnie wykorzystywane przez podmioty prowadzące połowy NNN.

Bez odstraszających sankcji nielegalne połowy w dalszym ciągu będą zagrażać populacjom ryb, uszczuplając zasoby dostępne dla rybaków, którzy działają zgodnie z prawem. To z kolei będzie wpływać na zmniejszenie rentowności przemysłu rybnego oraz możliwości zatrudnienia w społecznościach przybrzeżnych. Skuteczny system kontroli obejmujący odstraszające kary odzwierciedlające rozmiar szkód wyrządzonych w środowisku morskim i strukturze społeczno-gospodarczej jest jednym z kluczowych warunków zapewnienia zrównoważonego rybołówstwa w przyszłości.

¹² Komisja Europejska, Illegal, Unreported and Unregulated Fishing: Sanctions in the EU, Policy Department B: Structural and Cohesion Policies. 2014.

PRZYPADEK FRANCUSKI: JAKA JEST STAWKA?

BEZ ODSTRASZAJĄCYCH SANKCJI NIELEGALNE POŁOWY W DALSZYM CIĄGU BĘDĄ ZAGRAŻAĆ POPULACJOM RYB, USZCZUPLAJĄC ZASOBY DOSTĘPNE DLA RYBAKÓW, KTÓRZY DZIAŁAJĄ ZGODNIE Z PRAWEM.

Żółw skórzasty przyłowiony przez francuski okrężnicowiec łowiący tuńczyki na Oceanie Atlantycznym. © Hélène Petit / WWF

Francuskie sądy mają możliwość nakładania sankcji administracyjnych i kryminalnych. Sankcje administracyjne obejmują grzywny oraz zawieszenie lub cofnięcie licencji na połowy. Dodatkowo w przypadku poważnych naruszeń władze mogą naliczać posiadaczom licencji lub właścicielom statków rybackich punkty karne, do czego zobowiązuje je unijne prawo. Jednakże w grudniu 2018 roku dzięki skierowanemu do francuskich władz wnioskowi o udzielenie informacji publicznej okazało się, że w porównaniu z wielkością floty sankcje są znikome, a system kar nie został skutecznie wdrożony: nie przewidziano na przykład żadnych sankcji za naruszenie obowiązku wyładunku (ang. Landing Obligation), zgodnie z którym cały przyłów musi zostać wyładowany na brzegu i nie może zostać wyrzucony do morza¹. Dodatkowo Francja nie posiada spójnego systemu publicznie dostępnych informacji na temat dokładnej liczby sankcji administracyjnych nakładanych za naruszenia każdego roku.

W przypadku sankcji kryminalnych zastosowanie kary więzienia ograniczone jest wyłącznie do zdarzeń w obrębie morza terytorialnego Francji (w pasie o szerokości 12 mil morskich od wybrzeża)². Jeśli naruszenie ma miejsce poza tym obszarem, możliwe jest zastosowanie jedynie sankcji administracyjnych³. Sprawia to, że odstraszający efekt sankcji kryminalnych ogranicza się do małego wycinka obszarów, na których możliwe jest prowadzenie działalności połowowej. Obywatele Francji powinni być pociągani do odpowiedzialności za połowy NNN niezależnie od miejsca – tak wewnątrz całej WSE Francji, jak i poza nią.

¹ Client Earth (2019), The control of the Landing Obligation in France, www.clientearth.org/france-denmark-and-spain-fail-to-enforce-ban-on-fish-discards-new-reports.

² Francja, Code rural et de la pêche maritime, mis à jour en 2019.

³ Tamże.

Z JAKIEGO KRAJU CHCESZ DZIŚ BYĆ, CZYLI PROBLEM TANIEJ BANDERY

Znacząca część statków zaangażowanych w połowy NNN korzysta z tak zwanych „tani bander”. Termin ten został po raz pierwszy użyty w 1974 roku przez Międzynarodową Federację Pracowników Transportu na oznaczenie sytuacji, w której „rzeczywisty właściciel podmiotu prowadzącego działalność i sprawującego kontrolę nad statkami znajduje się w kraju innym niż ten, na który wskazuje bandera”. Obecność taniej bandery oznacza, że armator celowo prowadzi połowy pod jurysdykcją kraju, w którym przepisy są bardzo liberalne, żeby następnie móc zmienić przynależność statków do innego kraju, ukrywając w ten sposób swoje wcześniejsze działania. Obecnie właściciel przedsiębiorstwa nie ma obowiązku przebywania w kraju, w którym prowadzi ono działalność połowową. Z tego powodu definicja „taniej bandery” może być postrzegana jako bardzo rygorystyczna z punktu widzenia prawa podatkowego. Niemniej, celem tani bander jest właśnie omijanie międzynarodowych przepisów z powodów korzystnych z prawnego lub ekonomicznego punktu widzenia (np. żeby uniknąć płacenia podatków czy obejść przepisy w zakresie ochrony środowiska lub warunków zatrudnienia itp.) bez konieczności sprawowania właściwego nadzoru nad statkami. Umożliwia to podmiotom prowadzącym połowy NNN utrzymywanie w tajemnicy tożsamości rzeczywistego beneficjenta, czyli osoby stojącej na czele sieci przestępczej, a tym samym utrudnianie kontroli prowadzonej działalności i nakładanie ewentualnych kar za stosowanie nielegalnych praktyk¹³. Statki NNN przemieszczają się anonimowo, po drodze wielokrotnie zmieniając jedną „tanią banderę” na inną.

Tożsamość większości rzeczywistych beneficjentów ukrywana jest w labiryncie spółek holdingowych z siedzibami w rajach podatkowych, które nie mają w zwyczaju udostępniać informacji na temat działalności zarejestrowanych w nich podmiotów gospodarczych, co uniemożliwia skuteczne prowadzenie śledztw (tabela 1).

Jednostki pływające pod tanimi banderami stanowią zagrożenie dla lokalnych

¹³ North Atlantic Fisheries Intelligence Group (NA-FIG), INTERPOL (2017). Chasing Red Herring: Flags of Convenience and the Impact on Fisheries Crime Law Enforcement. NA-FIG: Oslo.

Tabela 1 – Wykaz statków NNN oraz znanych przypadków użycia taniej bandery (FOC, ang. flags of convenience) powiązanych ze zidentyfikowanymi rajami podatkowymi.

Liczba statków NNN ujętych w wykazie	Państwa uznawane obecnie za kraje FOC przez ITF	OECD – Wykaz niewspółpracujących rajów podatkowych	Unijny wykaz jurysdykcji niechętnych do współpracy w kwestiach podatkowych
Baza danych TMT. Duża część jednostek posiada „nieznaną” banderę.	Poniższe państwa zostały uznane za kraje FOC przez komitet ds. uczciwych praktyk ITF.	Wymienione poniżej jurysdykcje nie wdrażają standardów OECD w zakresie transparentności i skutecznej wymiany informacji.	Wymienione poniżej kraje odmówiły współpracy z UE lub nie chcą wprowadzić środków zaradczych w celu poprawy zarządzania podatkami (stan z 10 października 2019 roku).
Antigua i Barbuda	X	X	
Bahamy	X	X	
Barbados	X	X	
Belize	X	X	X
Bermudy	X	X	
Komory (z „czerwoną kartką” od UE)	2		
Cypr	1	X	
Fidżi	1		X
Gibraltar	X	X	
Liberia	2	X	
Malta	X	X	
Wyspy Marshalla	X	X	zdjęte z wykazu w 2018 roku
Panama	8	X	
Saint Vincent (z „czerwoną kartką” od UE)	2	X	
Sri Lanka	9	X	
Vanuatu	X	X	X

Uwaga: Dane dotyczące statków NNN pochodzą z bazy danych TMT i obejmują ostatnie 10 lat. Należy podkreślić, że 28% zidentyfikowanych jednostek posiadało nieznaną banderę. Wyszczególnione kraje obejmują tylko te, które mają związek z rajami podatkowymi. Dane reprezentują stan na 15 września 2019 roku.

ekosystemów szczególnie tam, gdzie działalność połowowa nie jest regulowana lub jest regulowana słabo, sprawiając dodatkowo, że rybacy postępujący zgodnie z prawem muszą mierzyć się z nieuczciwą konkurencją. W szerszym ujęciu praktyka częstej zmiany bandery wiąże się ze zmniejszonymi wpływami do budżetów poszczególnych państw, co z kolei negatywnie odbija się na rozwoju i wroście gospodarczym.

Połowy NNN, ułatwane przez praktykę pływania pod tanią banderą, nie tylko szkodzą bezpieczeństwu żywnościowemu i środkom utrzymania krajów przybrzeżnych, ale już wcześniej stanowiły podatny grunt dla piractwa i rekrutacji terrorystów¹⁴. Zasoby rybne to na-

¹⁴ Biuro Narodów Zjednoczonych ds. Kontroli Narkotyków i Zapobiegania Przestępczości (2011), Transnational Organized Crime in the Fishing Industry. Focus on: Trafficking in Persons, Smuggling of Migrants, Illicit Drugs Trafficking.

sze dobro wspólne, dlatego rybołówstwo jest działalnością o szczególnym znaczeniu. Zasoby naszego oceanu muszą być chronione i odpowiednio zarządzane z korzyścią dla wszystkich, ale nie będzie to możliwe bez wykorzenienia praktyki częstej zmiany bandery.

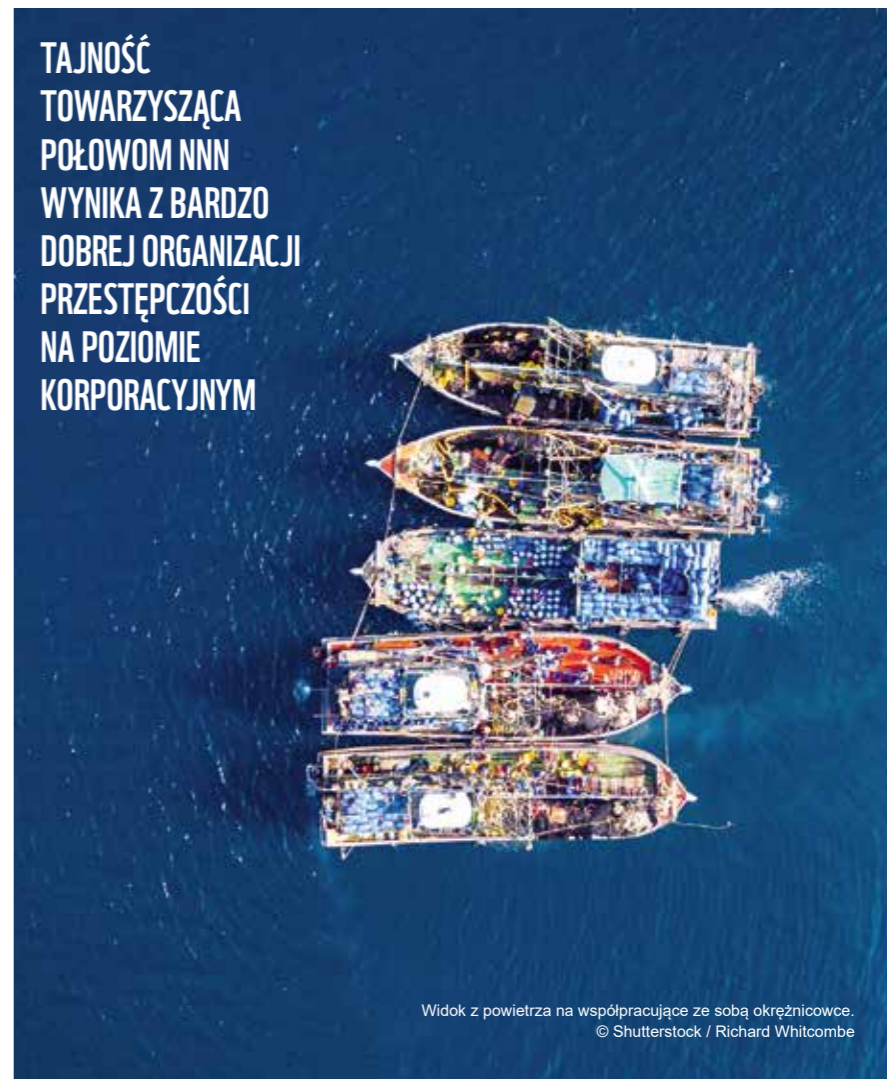
PRZESTĘPSTWA URZĘDNICZE – KTO NAPRAWDĘ NA TYM ZYSKUJE?

Brak przejrzystości w zakresie rzeczywistych beneficjentów połowów NNN i powiązanej z nimi działalności przestępczej poważnie utrudnia prowadzenie postępowań. Jednym z niewielu sposobów identyfikacji kluczowych graczy stojących za firmą, zamieszanych w połowy NNN jest uzyskiwanie oddzielnych informacji od jurysdykcji poszczególnych krajów. Sposób ten jest niezwykle czasochłonny i złożony ze względu na szybko zmieniającą się sytuację i wszechobecną korupcję. Tajność towarzysząca połowom NNN wynika z bardzo dobrej organizacji przestępczości na poziomie korporacyjnym, która wykorzystuje raje podatkowe, żeby umożliwić dotarcie do faktycznych właścicieli.

Mimo braku danych coraz wyraźniej widać, że sytuację można by uprościć, gdyby floty rybackie i ich działania były zarządzane na poziomie lokalnym. Obecnie firmy posiadają wiele statków w różnych krajach, potencjalnie monopolizując prawa dostępu do łowisk i możliwości połowowe. Stosowane w państwach członkowskich UE mechanizmy gromadzenia danych są przy tym niekonsekwentne, co skutkuje brakiem przejrzystości w zakresie struktury własności statków (tabela 2)¹⁵.

Mimo że informacje dotyczące statków połowowych pływających pod banderami poszczególnych państw członkowskich są otwarte dla wszystkich za pośrednictwem Rejestru Statków Rybackich Wspólnoty, to już informacje na temat własności jednostek i przyznanych kwot nie zawsze są dostępne¹⁶. Tego typu luki pozwalają dużym graczom monopolizować kwoty na niektóre rodzaje połowów.

¹⁵ Komisja Europejska, Agencja Wykonawcza ds. Małych i Średnich Przedsiębiorstw (EASME), Study on ownership and exclusive rights of fisheries means of production, Identyfikator zamówienia: EASME/EMFF/2016/1.3.2.1/S12.766458
¹⁶ Tamże

Widok z powietrza na współpracujące ze sobą okrężnicowce. © Shutterstock / Richard Whitcombe

Tabela 2 – Zakres danych zbieranych przez państwa członkowskie UE w 2016 roku.

Państwo członkowskie	Rodzaj informacji				
	Kwoty	Licencje	Właściciel statku	Właściciel firmy	Narodowość udziałowców
Belgia					
Dania					
Francja					
Niemcy					
Irlandia				*	*
Holandia					
Hiszpania				*	*
Szwecja				*	*
Zjednoczone Królestwo					

Legenda: Zebrałe (niebieski), Częściowo zebrane (fioletowy), Niezebrane (czerwony), * Dostępne, ale chronione tzw. „paywallem”

Źródło: Komisja Europejska (2019), Study on ownership and exclusive rights of fisheries means of production.

POD LUPĄ

BRUDNY BIZNES WYSTĘPUJE NAWET NA NAJLEPIEJ UREGULOWANYCH ŁOWISKACH

Osoby stojące za połowami NNN ukrywają się w gąszczu skomplikowanej struktury własności, żeby uniknąć odpowiedzialności. Przeprowadzone w 2019 roku badanie wykazało, że brak globalnej bazy danych na temat statków i ich posiadaczy jest poważną przeszkodą w identyfikacji i śledzeniu jednostek, które z biegiem czasu przechodzą z rąk do rąk. Pierwszym etapem badania było ustalenie geograficznej przynależności flot połowiących tuńczyki za pomocą okrężnic. Okazało się, że główną przeszkodą w uzupełnianiu bazy danych było duże zróżnicowanie zakresu danych gromadzonych przez poszczególne jurysdykcje i regionalne organizacje ds. zarządzania rybołówstwem (RFMO, ang. Regional Fisheries Management Organisations).

Międzynarodowa struktura własności statków charakteryzująca nawet te floty, które są stosunkowo transparentne i lepiej uregulowane niż inne, maskuje kraj, do którego ostatecznie trafiają zyski. W niektórych przypadkach statki rejestrowane są w krajach rozwijających się najprawdopodobniej po to, żeby ominąć limity kwotowe nakładane na kraje rozwinięte przez część RFMO. Dzięki mapowaniu odkryto, że statki rybackie posługujące się banderą jednej jurysdykcji, często generowały korzyści dla firm lub osób innej narodowości.

Dla przykładu: 13 okrężnicowców zarejestrowanych i obsługiwanych przez przedsiębiorstwa w Salwadorze, Gwatemali i Curacao w rzeczywistości było własnością firm hiszpańskich¹. Choć te go typu praktyki są legalne i mają szczególne znaczenie właśnie teraz, gdy UE traci swoje historyczne prawa w ramach nowych zasad przyznawania kwot przez RFMO, ponieważ umożliwiają wykorzystanie kwot i utrzymanie rentowności, zmiana bandery tak czy inaczej może być sposobem na obejście międzynarodowych przepisów regulujących eksploatację zasobów połowowych. Przechodzenie statków pod inne bandery umożliwia też uniknięcie konieczności spełnienia rygorystycznych wymogów w zakresie kontroli, zmniejsza też potencjalne straty wizerunkowe związane z oskarżeniem o wspieranie lub czerpanie korzyści z połowów NNN. Spółki faszadowe tworzące labirynt powiązań służący ukrywaniu tożsamości rzeczywistych właścicieli z reguły uwidaczniają tylko podstawowe informacje kontaktowe. Niemniej, opublikowane w 2019 roku wyniki drobiazgowego śledztwa wskazują, że zamieszczone w połowy NNN mogą być hiszpańska firma Sea Group SL, południowokoreańska korporacja Sajo Systems i szereg chińskich konglomeratów, wśród nich Beijing State-Owned Capital Operation and Management Center oraz Pingtan Marine Enterprise Limited (ten ostatni jest notowany na giełdzie NASDAQ)³.

¹ C4ADS (2019), Strings Exploring the Onshore Networks behind illegal, unreported, unregulated fishing.

² Tamże.

³ Tamże.

RYBY I OWOCE MORZA NIOSĄ ZE SOBĄ RYZYO NIEWOLNICTWA

Rosnące globalne zapotrzebowanie na ryby doprowadziło do nadmiernej eksploatacji stad, zmuszając rybaków do wypływania coraz dalej w morze w poszukiwaniu ryby i pozostawiania z dala od brzegu przez dłuższy czas¹⁷. Pogoń za rybami w połączeniu z chęcią obniżenia kosztów i maksymalnego zwiększenia zysków niesie ze sobą ryzyko współczesnych form niewolnictwa. Rybacy są jedną z najbardziej narażonych grup pracowniczych. Wiemy o wielu przypadkach łamania praw człowieka powiązanych z połowami NNN, w tym o przypadkach handlu ludźmi i niewolnictwem¹⁸. Firmy w sektorze ryb i owoców morza bardzo często pozyskują i przetwarzają surowce oraz pakują swoje produkty w krajach rozwijających się, żeby obniżyć koszty związane z łańcuchem wartości, jednak niekiedy odbywa się to z naruszeniem międzynarodowych standardów pracy. Przejrzystość łańcucha dostaw ma tu olbrzymie znaczenie: konsumenci muszą wiedzieć, skąd pochodzą produkty, żeby móc omijać te, których wytwarzanie wiąże się z niewolnictwem.

Jako że konsumpcja produktów rybołówstwa w UE utrzymuje się na wysokim poziomie (tabela 3), to oprócz eliminacji niewolnictwa, decydenci, przemysł i konsumenci ponoszą także odpowiedzialność za zapewnienie bezpieczeństwa żywności w krajach, w których gatunki o wysokiej wartości nie mogą być już spożywane przez lokalne społeczności, ponieważ są eksportowane do krajów rozwiniętych.

Nie dość, że zapotrzebowanie na zasoby naturalne jest przyczyną długotrwałych konfliktów, związek pomiędzy rosnącym zapotrzebowaniem na ryby i owoce morza – szczególnie w krajach rozwijających się – a coraz większym oddziaływaniem zmiany klimatu stanowi dodatkowe zagrożenie dla stabilności i bezpieczeństwa. Musimy upewnić się, że nasze wzorce konsumpcji nie będą pogarszać życia społeczności przybrzeżnych ani niszczyć oceanicznych siedlisk i ekosystemów, ale żeby to zrobić, musimy mieć pełną informację o pochodzeniu i sposobie pozyskania produktów, dzięki czemu będziemy mogli dokonywać świadomych wyborów zakupowych.

¹⁷ ILO (2018), Background Paper: Consultative Forum on Regional Cooperation Against Human Trafficking, Labour Exploitation, and Slavery at Sea, International Labour Office – Jakarta: ILO

¹⁸ UE wyraziła zaniepokojenie brakiem działań rządu Tajlandii w sprawie łamania praw człowieka w sektorze rybołówstwa. Zob.:

Tabela 3 – Konsumpcja produktów rybołówstwa i akwakultury (2015).

Państwo członkowskie	kg/osobę/rocznie
Portugalia	55.9
Hiszpania	45.2
Francja	33.9
Luksemburg	32.0
Malta	31.5
Włochy	28.4
Szwecja	26.9
Łotwa	26.3
EU-28	25.1
Zjednoczone Królestwo	24.3
Belgia	23.7
Finlandia	23.3
Dania	22.9
Cypr	22.7
Holandia	22.2

Państwo członkowskie	kg/osobę/rocznie
Irlandia	22.1
Chorwacja	18.4
Grecja	17.3
Estonia	17.2
Litwa	14.9
Polska	13.6
Austria	13.4
Niemcy	13.4
Słowenia	10.7
Słowacja	8.2
Czechy	7.8
Rumunia	6.2
Bułgaria	6.2
Węgry	4.8

Źródło: Komisja Europejska (2018), *Wspólna polityka rybołówstwa w liczbach. Podstawowe dane statystyczne*. Wydanie z 2018 roku.

POD LUPĄ

WARUNKI PRACY W SEKTORZE RYBOŁÓWSTWA

Na Oceanie Spokojnym znajdują się największe światowe łowiska tuńczyka, które zaspokajają 60% (wciąż rosnącego) globalnego zapotrzebowania i zasilają przemysł wart miliardy dolarów¹. Mimo to przypadki poważnego łamania praw człowieka są w tym biznesie na porządku dziennym. W 2016 roku pomiędzy Wyspą Wielkanocną, a Fidżi z powodu skandalicznych warunków pracy sześciu indonezyjskich rybaków dokonano zabójstwa kapitana statku Tunago No. 61, tajwańskiego taklowca pływającego pod banderą Vanuatu (uznawanego za kraj taniej bandery)². Załoga była narażona na przemoc fizyczną, izolację, zastraszanie, groźby, nielegalne zatrzymanie dokumentów tożsamości i 20-godzinne dni pracy w seriach ciągnących się przez kilka tygodni. Jeden z członków załogi relacjonował: „Poprosiłem kapitana o lekarstwo, ale uderzył mnie w głowę. Potem mnie kopnął. Powiedział mi: *„Jeśli jeszcze raz przyjdiesz prosić o leki, zabiję cię”*. Dzięki zebranym dowodom udało się ustalić, że statek Tunago No. 61 jest powiązany z prywatną firmą Fong Chun Formosa (FCF) z siedzibą na Tajwanie. Tuńczyki łowione przez tajwański taklowiec były przeladowywane na inne chińskie jednostki należące do podmiotów prowadzących interesy z FCF. Samo FCF dostarcza towar do firm tajwańskich i japońskich, które eksportują swoje wyroby do USA, Europy i Azji³.

W tak przemocowym środowisku trudno jest znaleźć osoby, które chciałyby zeznawać w sprawach karnych lub cywilnych, jednak nawet 59% osób, które doświadczyły przemocy na pokładzie, było także świadkami morderstw dokonywanych przez kapitanów⁴. W innych częściach świata udokumentowano wiele podobnych przypadków⁵.

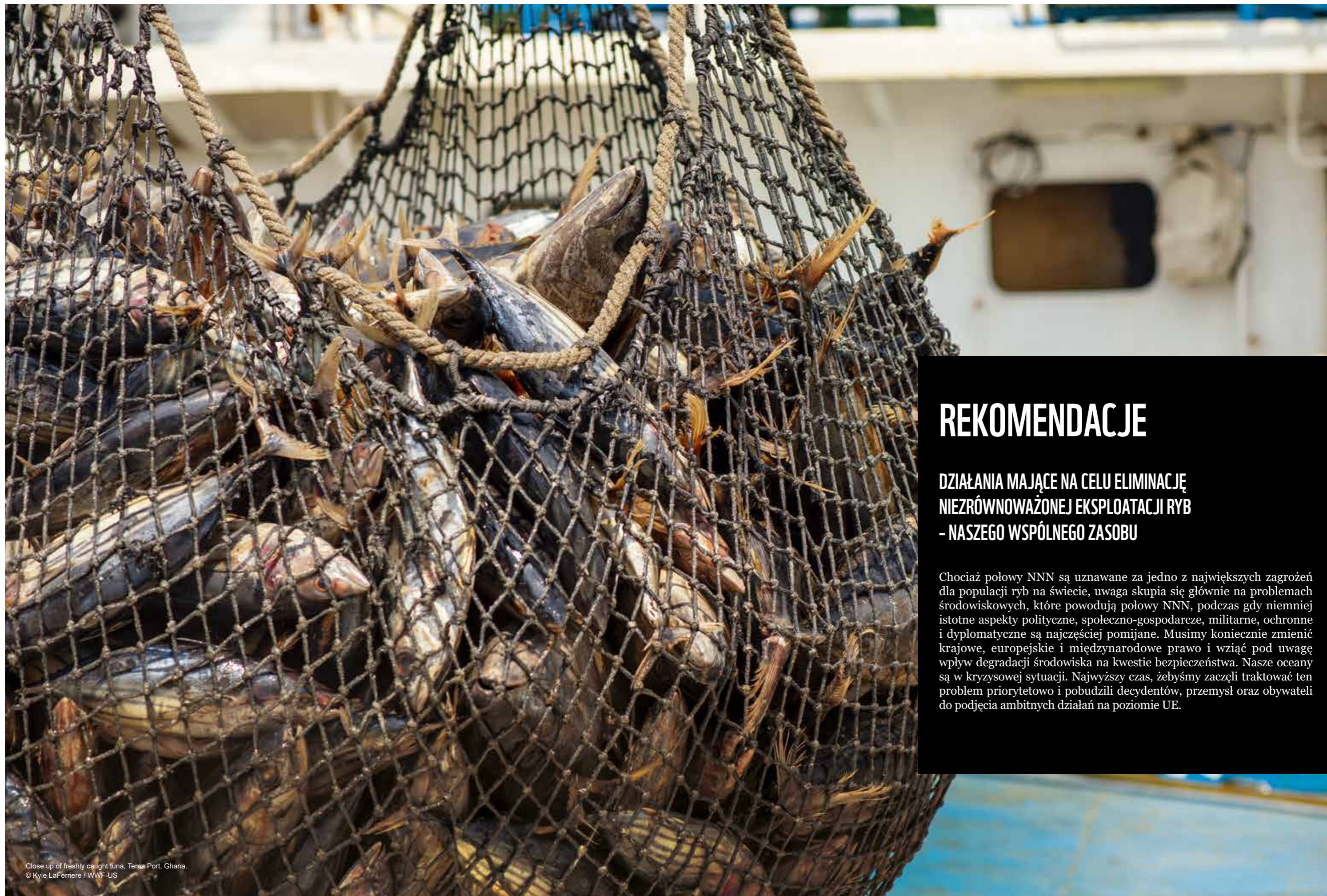
¹ FFA (2018), Economic and Development Indicators and Statistics: Tuna Fisheries of the Western and Central Pacific Ocean 2017.

² Greenpeace (2018), Misery at sea.

³ Tamże.

⁴ SURTEES (2013), Exploitation of Cambodian Men at Sea: Facts About the Trafficking of Cambodian Men Onto Thai Fishing Boats, UNLAP, seria SIREN CB-03, 2009

⁵ Więcej przypadków opisano na stronie: <https://spyglass.fish/>

Close up of freshly caught tuna, Tema Port, Ghana.
© Kyle LaFerriere / WWF-US

REKOMENDACJE

DZIAŁANIA MAJĄCE NA CELU ELIMINACJĘ NIEZRÓWNOWAŻONEJ EKSPLOATACJI RYB - NASZEGO WSPÓLNEGO ZASOBU

Chociaż połowy NNN są uznawane za jedno z największych zagrożeń dla populacji ryb na świecie, uwaga skupia się głównie na problemach środowiskowych, które powodują połowy NNN, podczas gdy niemniej istotne aspekty polityczne, społeczno-gospodarcze, militarne, ochronne i dyplomatyczne są najczęściej pomijane. Musimy koniecznie zmienić krajowe, europejskie i międzynarodowe prawo i wziąć pod uwagę wpływ degradacji środowiska na kwestie bezpieczeństwa. Nasze oceany są w kryzysowej sytuacji. Najwyższy czas, żebyśmy zaczęli traktować ten problem priorytetowo i pobudzili decydentów, przemysł oraz obywateli do podjęcia ambitnych działań na poziomie UE.

DECYDENCI, CZAS NA WASZ RUCH!

Tuńczyki złowione przez francuskie okrężnicowce na Oceanie Atlantyckim
© H el ene Petit / WWF

UE musi dać innym przykład, jak należy wzmocnić wewnętrzną kontrolę, żeby promować legalne i zrównoważone rybołówstwo i przetwórstwo. Unijni decydenci powinni:

1 ZMIENIĆ PRZEPISY UE W SPRAWIE KONTROLI, ŻEBY ZAGWARANTOWAĆ ICH ZGODNOŚĆ ZE WSPÓLNĄ POLITYKĄ RYBOŁÓWSTWA I POPRAWIĆ IDENTYFIKOWALNOŚĆ PRODUKTÓW RYBOŁÓWSTWA

Sukces Wspólnej Polityki Rybołówstwa (WPRyb) zależy od skutecznej implementacji jej postanowień oraz efektywności systemów kontroli połowów, które pozwolą odpowiednio regulować aktywność na morzach. Aby to zrobić, UE musi:

Wprowadzić surowe sankcje w celu zwalczania połowów NNN i stworzenia równych warunków dla wszystkich rybaków

To kluczowy element skutecznego ścigania statków i osób zamieszanych w połowy NNN. Wszelkie możliwe naruszenia muszą zostać sprecyzowane w przepisach krajowych włącznie ze wskazaniem podmiotów, przeciwko którym można wnieść oskarżenie (osoby fizyczne i prawne), oraz rozszerzeniem postępowania na osoby, które wspierają lub czerpią korzyści finansowe z tych działań, tj. na rzeczywistych właścicieli.

Systemy sankcji i punktów karnych wymagają od rządów w UE szczególnej uwagi i lepszej implementacji. Karom finansowym powinna towarzyszyć długotrwała utrata licencji połowowych oraz stała utrata dostępu do jakichkolwiek dotacji.

Wprowadzić wymogi w zakresie zdalnego monitorowania elektronicznego (REM), żeby zapewnić pełne dokumentowanie połowów

Zdalne monitorowanie elektroniczne (REM) ma zasadnicze znaczenie dla pełnego dokumentowania działalności połowowej. Dane i materiał wideo pozyskane dzięki nadajnikom GPS, czujnikom i kamerom CCTV umożliwiają skuteczną kontrolę i śledzenie połowów¹. Systemy REM były już testowane w niektórych państwach członkowskich (np. w Danii i Hiszpanii), a nowelizacja wspólnotowego rozporządzenia w sprawie kontroli daje niepowtarzalną okazję do upowszechnienia tej technologii w całej Unii Europejskiej.

Ułatwić śledzenie żywności pochodzenia morskiego poprzez wprowadzenie wymogu zapisywania w świadectwach połowowych kluczowych informacji w zakresie identyfikowalności

Aby umożliwić ustalenie legalności importowanych produktów rybołówstwa, konieczne jest przekazywanie odpowiednich identyfikujących informacji w formie cyfrowej wzdłuż całego łańcucha dostaw. Wymaga to wprowadzenia do rozporządzenia UE w sprawie połowów NNN obowiązku wpisywania kluczowych danych do świadectw połowowych. Zmiany powinny także dotyczyć wymogu nadawania niepowtarzalnych numerów identyfikacyjnych (najlepiej numeru IMO) wszystkim statkom powyżej 12 metrów, podawania szczegółowych informacji na temat metod połowu, dokładniejszego zdefiniowania obszarów połowowych z wyraźnym rozróżnieniem pomiędzy wyłącznymi strefami ekonomicznymi (WSE), a pełnym morzem, oraz wykazywania związku między obszarami połowu a datami połowów.

2 WZMOCNIĆ DZIAŁANIA NA POZIOMIE POSZCZEGÓLNYCH PAŃSTW CZŁONKOWSKICH POPRZEZ TWORZENIE GRUP ZADANIOWYCH I ZWIĘKSZENIE WSPÓŁPRACY POMIĘDZY INSTYTUCJAMI

Większość połowów NNN ma bezpośredni związek z działalnością przestępczą, w tym z oszustwami podatkowymi. Żeby skutecznie zwalczać połowy NNN potrzebne jest podejście wielotorowe, czyli współpraca pomiędzy organami nadzoru rybołówstwa, władzami portowymi, administracjami celnymi, strażą przybrzeżną, policją i pozostałymi organami ścigania. Może to pomóc zmniejszyć ogólny koszt walki z połowami NNN i powiązaną przestępczością, ponieważ pozwoli uniknąć pokrywania się działań i zwiększy możliwości operacyjne. Rozszerzenie uprawnień organów nadzoru rybołówstwa poprawi ich zdolność do ścigania połowów NNN i powiązanych przestępstw.

¹ Grupa ekspercka Scheveningen (2015), Report on Control and Monitoring of the Demersal Landing Obligation: Risk assessment and risk treatment, publikacja EFCA; Komisja Europejska (2013), Towards New SCIPs, advisory Council Consultation.

3

ZWIĘKSZYĆ TRANSPARENTNOŚĆ W ZAKRESIE DOSTĘPU DO ŁOWISK

W celu poprawy identyfikowalności produktów rybołówstwa, kraje powinny publikować wykazy zarejestrowanych statków i wymagać od właścicieli jednostek, aby ujawniali informacje na temat rzeczywistych beneficjentów oraz wielkości przyznaných kwot. Właściciele statków powinni odpowiadać przed sądami właściwymi dla swojego miejsca zamieszkania, a nie w państwie, pod którego banderą pływa statek. Przed przydzieleniem zezwoleń i kwot połowowych państwa członkowskie UE powinny ustalić, którzy z ich obywateli, tj. osób fizycznych, udziałowców i podmiotów korporacyjnych, są rzeczywistymi beneficjentami.

4

ZWIĘKSZYĆ POZIOM INFORMACJI DOSTĘPNYCH DLA KONSUMENTÓW KUPUJĄCYCH PRODUKTY RYBOŁÓWSTWA I AKWAKULTURY W UE

Jeśli w wyniku nowelizacji rozporządzenia w sprawie wspólnotowych systemów kontroli powstanie lepszy system identyfikowalności, kolejnym krokiem będzie zmiana sposobu oznaczania produktów rybołówstwa dla konsumentów końcowych, tak by uwzględnić nowe informacje na temat łańcucha dostaw². Rozporządzenie w sprawie wspólnej organizacji rynków produktów rybołówstwa i akwakultury również musi zostać zmienione, żeby zapewnić równe zasady w zakresie produktów świeżych i mrożonych oraz przetworzonych i konserwowanych. Obecnie w przypadku tej ostatniej grupy nie jest wymagane podawanie na opakowaniu wielu istotnych informacji takich jak nazwa naukowa ryby, kategoria sprzętu połowowego, metoda produkcji i obszar połowu. Dzięki tym informacjom konsumenci mogliby dokonywać świadomych zakupów niezależnie od rodzaju produktu.

5

WYKORZYSTAĆ INWESTYCJE EFMR, ŻEBY STWORZYĆ ZACHĘTY DO STOSOWANIA LEGALNYCH I ZRÓWNOWAŻONYCH PRAKTYK POŁOWYCH

Po 2020 roku Europejski Fundusz Morski i Rybacki (EFMR) może przyczynić się do zapewnienia bezpieczeństwa żywności w UE poprzez wspieranie zrównoważonych rynków dla produktów rybołówstwa i akwakultury. Fundusz może również zostać użyty do wzmocnienia istniejących systemów kontroli rybołówstwa oraz monitorowania działalności połowowej na morzu, żeby utrzymać połowy i kwoty w bezpiecznych granicach. Przyznawanie funduszy musi być jednak uzależnione od przestrzegania przez państwa członkowskie oraz armatorów przepisów WPRyb i innych aktów prawnych UE. Jeśli państwo członkowskie nie wprowadzi odpowiednich mechanizmów w celu powstrzymania nielegalnej działalności połowowej, wówczas wypłata środków powinna zostać wstrzymana.

² Podobne rozwiązania przewiduje rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) NR 1169/2011 z dnia 25 października 2011 roku w sprawie przekazywania konsumentom informacji na temat żywności.

Trawler we wschodniej części Morza Śródziemnego
© Isaac VEGA / WWF

Jako główne państwa bandery oraz największy światowy rynek produktów rybołówstwa i akwakultury państwa członkowskie UE zajmują na arenie globalnej wyjątkową pozycję, która daje im szczególne możliwości wywoływania pozytywnych zmian. Decydenci muszą:

6

DAŻYĆ DO STWORZENIA MIĘDZYNARODOWYCH REGULACJI OGRAŃCZAJĄCYCH WYKORZYSTANIE TANICH BANDER I USUWAJĄCYCH LUKI PRAWNE, KTÓRE WYKORZYSTYWANE SĄ DO PROWADZENIA POŁÓWÓW NNN

Państwa bandery muszą ponosić większą odpowiedzialność, zwłaszcza jeśli nie respektują międzynarodowych zasad i nie posiadają systemów kontroli statków rybackich. Jedną z możliwości jest nowelizacja zapisów Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawie morza dotyczących obowiązków państw bandery, w szczególności doprecyzowanie pojęcia „rzeczywistej więzi” pomiędzy banderą a statkiem³. Należy jednak zaznaczyć, że lepsza definicja „rzeczywistej więzi” najprawdopodobniej nie wyeliminuje wszystkich luk prawnych wykorzystywanych przez armatorów.

Międzynarodowe prawo morskie określone przez Międzynarodową Organizację Morską (IMO) powinno zostać uzupełnione o obowiązek nadawania numerów IMO wszystkim kwalifikującym się statkom rybackim oraz zapewnienia lepszej kontroli zmian bandery. Szczególnie kluczowe jest pozbawianie bądź radykalne ograniczanie prawa statków do zmiany bandery. Ryby są wspólnym zasobem odnawialnym, co czyni rybołówstwo szczególnym rodzajem działalności odmienną od innych aktywności na morzu. Ograniczenia w zakresie zmiany bandery powinny obowiązywać już na poziomie krajowym lub regionalnym, gdzie mogą zostać dopracowane przez RFMO zanim zostaną zastosowane w skali międzynarodowej.

Niemal 20 lat od wejścia w życie międzynarodowego planu działań w zakresie zapobiegania, powstrzymywania i wyeliminowania połowów NNN, opracowanego przez Organizację Narodów Zjednoczonych ds. wyżywienia i rolnictwa (FAO), niezbędna jest jego nowelizacja, tak by odpowiadał on obecnej sytuacji i nadszedł za ewolucją działalności połowowej. Przy silnej woli politycznej tego rodzaju plan działań mógłby stać się obowiązującym instrumentem umożliwiającym usunięcie pozostałych luk prawnych i rozwiązanie problemu połowów NNN na poziomie międzynarodowym.

7

ZAGWARANTOWAĆ, ŻE PRODUKTY RYBOŁÓWSTWA BĘDĄ SPRAWIEDLIWE I UCZCIWE, W SZCZEGÓLNOŚCI TE, KTÓRE PRODUKOWANE SĄ W RAMACH UMÓW SFPA

Połowy prowadzone na wodach poza UE powinny przyczynić się do realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju ONZ, dlatego wszelkie środki techniczne, w tym środki ograniczające ryzyko, powinny być obowiązkowe także i tam. UE ma obowiązek zmniejszania środowiskowego śladu towarów, które importuje, i nie eksportować swoich nadmiernych zdolności połowowych na wody poza Unią.

W tym względzie UE powinna prowadzić dalsze analizy oddziaływania na środowisko (np. na stada ryb, wrażliwe gatunki i szeroko rozumiane środowisko morskie) oraz społeczeństwo (zwłaszcza na społeczności przybrzeżne z uwzględnieniem roli kobiet w sektorze ryb i owoców morza) w ramach umów SFPA, jak też dokonywać ewaluacji tych umów (ex post i ex ante). Wsparcie sektorowe powinno być przejrzyste, powszechniejsze i zgodne z polityką rozwoju Unii Europejskiej (DG Devco) oraz polityką w zakresie rybołówstwa (DG Mare). UE powinna także zwiększyć współpracę z krajami partnerskimi w celu ulepszenia systemów monitorowania, kontroli i nadzoru (MCS) rybołówstwa, które są gwarantem zrównoważonych i transparentnych praktyk połowowych.

³ Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawie morza, 1982, artykuł 91.

PRZEDSIĘBIORCY, MACIE DO ODEGRANIA WAŻNĄ ROLĘ!

Ryby, krewetki, małże i skorupiaki gotowe do sprzedaży.
© Michel Gunther / WWF

1 UPEWNIJCIE SIĘ, ŻE WASZE ŁAŃCUCHY DOSTAW ZAPEWNIĄ 100% IDENTYFIKOWALNOŚCI I SĄ WOLNE OD NIELEGALNYCH PRODUKTÓW RYBOŁÓWSTWA

Wiele punktów łańcucha dostaw może sprzyjać ukrywaniu informacji o rzeczywistym pochodzeniu produktów. Szczególnie szkodliwa jest praktyka przeładunku na morzu, która sprawia, że śledzenie produktów rybołówstwa staje się niezwykle trudne. Zapewnienie przejrzystości informacji od momentu połowu aż do ostatecznej sprzedaży jest niezwykle istotne, dotyczy to zwłaszcza łańcuchów, w których produkty są przetwarzane, mieszane i transportowane. Transparentność danych pozwoli ograniczyć wprowadzanie nielegalnych produktów do obrotu oraz handel w tzw. szarej strefie, odpowiadając jednocześnie na coraz wyraźniejsze żądania konsumentów, którzy chcą wiedzieć, skąd pochodzą produkty, aby na tej podstawie dokonywać świadomych wyborów zakupowych.

Wylimitowanie produktów rybołówstwa NNN z łańcucha dostaw jest możliwe dzięki zwiększeniu ich cyfrowej identyfikowalności. Jeśli jesteście sprzedawcą detalicznym, upewnij się, że twoi dostawcy są w stanie podać wszelkie informacje dotyczące ryb i owoców morza, w tym co najmniej typ stosowanych narzędzi połowowych, obszar połowu oraz naukową nazwę gatunku. Upewnij się także, że twój wewnętrzny system identyfikacji produktów działa prawidłowo. Dobrym pierwszym krokiem jest wprowadzenie polityki zaopatrzenia faworyzującej produkty regionalne, która pomogłaby zmniejszyć ilość pośredników w łańcuchu dostaw¹.

2 SPRAWCIE, ŻEBY PRAWA CZŁOWIEKA BYŁY STOSOWANE W PRAKTYCE I CHROŃCIE LUDZI PRZED PRZEMYSŁEM I NIEWOLNICTWEM

Wszystkie zaangażowane strony w sektorze ryb i owoców morza muszą działać wspólnie, żeby poprawić sytuację w zakresie praw człowieka. Mogą w tym celu stosować innowacyjne i konkretne działania nastawione na przeciwdziałanie współczesnym formom niewolnictwa oraz ochronę wszystkich rybaków przed przemocą i nadużyciami. Może to być na przykład pociąganie do odpowiedzialności właścicieli statków oraz tworzenie odpowiednich standardów w zakresie dochowania należytej staranności i sprawczości. Publicznie dostępne specyfikacje (PAS)², które zalecają współpracę wyłącznie z dostawcami zapewniającymi godne warunki pracy, są dobrym narzędziem pomagającym przemysłowi dostosować systemy zasad należytej staranności i oceny ryzyka w celu zmniejszenia prawdopodobieństwa dostawy produktów rybołówstwa, które mają związek z handlem ludźmi lub niewolnictwem.

3 NIE SPRZEDAWAJCIE ZAGROŻONYCH GATUNKÓW

Może się to wydawać zaskakujące, ale gatunki zidentyfikowane przez Międzynarodową Unię Ochrony Przyrody (IUCN) oraz organizacje pozarządowe jako zagrożone wciąż można znaleźć na sklepowych półkach³. Czekanie, aż politycy wprowadzą prawo zakazujące sprzedaży tych gatunków, jest po prostu niemoralne. Sprzedawcy detaliczni i restauratorzy powinni posłuchać rad naukowców i usunąć zagrożone gatunki z oferty.

4 EKOETYKIETA NIE JEST LEKIEM NA CAŁE ZŁO

Certyfikaty dla produktów rybołówstwa morskiego i akwakultury stanowią dobry punkt wyjścia dla zrównoważonej produkcji, ale z całą pewnością nie są wystarczające, ponieważ nie wszystko da się poddać certyfikacji. Ekoetykiety nie uwzględniają na przykład kwestii społecznych czy gospodarczych w pełnym zakresie. Niezbędna jest ściślejsza współpraca z dostawcami i rybakami w ramach konkretnych projektów, żeby zwiększyć świadomość sektora i umożliwić mu dokonywanie lepszych decyzji, tak by produkty były wytwarzane z poszanowaniem zasad zrównoważonej eksploatacji zasobów.

¹ Na przykład dla rynku brytyjskiego zob.: British Retail Consortium (BRC), Environmental Justice Foundation (EJF) i WWF-UK (2015), Advisory Note for the UK supply chain, on how to avoid Illegal, Unreported and Unregulated fisheries products. Dla rynku francuskiego zob. WWF (2016), Guide à l'usage des professionnels pour lutter contre la pêche illégale.

² EJF, Oceana, Pew, WWF, (2017), PAS 1550:2017 Exercising due diligence in establishing the legal origin of seafood products and marine ingredients – Importing and processing – Code of practice, BSI.

³ Czerwona Lista IUCN: www.iucnredlist.org

**OTO CO TY JAKO
KONSUMENT
MOŻESZ ZROBIĆ
JUŻ TERAZ!**

Potrawy z owoców morza prezentowane na lokalnym bazarze, Grecja.
© Miłosz Bicanski / WWF-UK

1

JEDZ MNIEJ RYB I OWOCÓW MORZA I WYBIERAJ TE ZE ZRÓWNOWAŻONYCH ŹRÓDEŁ

Globalna konsumpcja ryb i owoców morza podwoiła się w ciągu ostatnich 50 lat¹. Średnie spożycie produktów rybołówstwa w UE wynosi około 25 kilogramów na osobę rocznie. W niektórych państwach członkowskich UE spożycie jest o wiele większe i utrzymuje się na poziomie mniej więcej 35 kilogramów na osobę rocznie. Wraz ze spodziewanym wzrostem globalnej populacji do 9-10 miliardów ludzi w 2050 roku, wzrośnie także zapotrzebowanie na białko pochodzące z morskich organizmów. Musimy niezwłocznie zmniejszyć poziom ich konsumpcji, zwłaszcza w krajach rozwijających się, które mają łatwy dostęp do alternatywnych źródeł białka, witamin i kwasów tłuszczowych takich jak rośliny strączkowe i warzywa.

2

PYTAJ, SKĄD POCHODZĄ RYBY I JAK ZOSTAŁY ZŁOWIONE

Kiedy kupujesz rybę w restauracji, na bazarze lub w sklepie spożywczym, pytaj, skąd pochodzi i jak została złowiona. Często odpowiedzią na to pytanie jest, że „pochodzi z morza”. PYTAJ DALEJ i nie kupuj ani nie jedz ryb, jeśli nie otrzymasz jasnej odpowiedzi. Restauracje, sklepy rybne i spożywcze często chwalać się tym, że starannie sprawdzają, skąd pochodzi ich towar, więc twoja nieustępliwość pomoże zweryfikować i zwiększyć ich transparentność. Ryby są wyjątkowym źródłem białka: są powszechnym zasobem odnawialnym, który należy do nas wszystkich. Jeśli połączymy siły, będziemy w stanie sprawić, że nie staną się też źródłem niestabilności i braku bezpieczeństwa w innych częściach świata oraz że będą pozyskiwane w sposób, który utrzyma zdrowe ekosystemy morskie².

² W dokonaniu właściwego wyboru pomoże Ci Poradnik Rybny WWF dostępny na stronie: <https://www.ryby.wwf.pl>

**KIEDY KUPUJESZ RYBĘ W RESTAURACJI, NA TARGU LUB W SKLEPIE
SPOŻYWCZYM, PYTAJ, SKĄD POCHODZI I JAK ZOSTAŁA ZŁOWIONA.**

Sprzedaż świeżych ryb i owoców morza na targu rybnym w Marsylii, Francja

© Shutterstock / Chrispictures

**NASZĄ MISJĄ JEST POWSTRZYMANIE
DEGRADACJI ŚRODOWISKA
NATURALNEGO NASZEJ PLANETY
I KSZTAŁTOWANIE PRZYSZŁOŚCI,
W KTÓREJ LUDZIE BĘDĄ ŻYLI
W HARMONII Z PRZYRODĄ.**

Po co jesteśmy

Aby zapobiec degradacji środowiska naturalnego na Ziemi i zbudować przyszłość, w której ludzie żyją w harmonii z przyrodą.

together possible.

wwf.pl

© 2020

Papier w 100% z recyklingu

WWF-France. 35-37 rue Baudin, 93310 Le Pré-Saint-Gervais.

WWF European Policy office. Rue du Commerce 123, 1000 Bruxelles.

© 1986 1986 Panda Symbol WWF - World Wide Fund For nature (poprzednio World Wildlife Fund) ® "WWF" i "living planet" to zarejestrowane znaki handlowe WWF/

Dalsze informacje oraz dane kontaktowe dostępne są na naszej międzynarodowej stronie www.panda.org